

Snabba reformer för klimatomställning och elektrifiering 2025

Snabba reformer för klimat- omställning och elektrifiering

Om Sverige ska stärka sin konkurrenskraft, behålla befintliga företag och arbetstillfällen och samtidigt attrahera nya, behöver vi agera snabbt. Den politiska risken kopplad till industrins och transportsektorns omställning behöver minska. Att snabba på elnätsanslutningar är prioriterat. Parallellt behöver elproduktion byggas ut i takt med efterfrågan.

Sverige har idag ett stort elöverskott som pressar elpriset och gör det svårt att få lönsamhet i elproduktionsinvesteringar. Samtidigt ökar inte efterfrågan i den takt som prognostiserades för bara något år sedan. Det senaste året har vi sett industriprojekt som skjutits fram, lagts i malpåse eller gått i konkurs. Det kan upplevas som om omställningen inte blir av, men det stämmer inte. Majoriteten av alla elektrifieringsplaner är fortfarande aktuella. Exempelvis lanserade basindustrins energisamarbete SKGS i maj en uppdatering av industrins elbehov där det konstateras att industrins elbehov kommer att mer än fördubblas inom kommande tioårsperiod. Samtidigt ska vi komma ihåg att det baseras på planer och ambitioner vilket inte är samma sak som ett investeringsbeslut. Även elektrifieringen av transportsektorn går framåt med statistik som visar att 63 procent av alla nyregistrerade bilar var laddbara.

Regeringen har ett stort fokus på målet om netto-nollutsläpp 2045 och har aviserat ett antal långsiktiga reformer med betoning på att möjliggöra ny kärnkraft, men har även godkänt ett par havsvindsparker. Det är bra. Men även om tillkommande elbehov är stort i ett tioårsperspektiv har vi idag ett stort elöverskott. Därför behövs det beslut och reformer här och nu som dels minskar risken för industrins klimatomställning och elektrifiering, dels underlättar att produktion och efterfrågan går i takt. Annars finns risk för ihållande över- och underskott av el vilket leder till alltför varierande prisnivåer som antingen blir för låga för att utbyggnaden ska fortgå, eller för höga för att industrin ska kunna konkurrera internationellt. Det medför att elektrifieringen inte tar fart och att Sverige tappar konkurrenskraft. Däremot är det viktigt att hinder för elproduktion röjs och att förslag för ökade incitament för kärnkraft och havsbaserad vindkraft utreds så att ny elproduktion kan etableras när efterfrågan tar fart.

An aerial photograph of a lush green agricultural field, likely a cornfield, with distinct rows of crops. A utility pole with power lines is visible on the left side of the frame. The text is overlaid on the upper left portion of the image.

Reformer för ökad elnätskapacitet brådskar för att säkerställa att städer, industri, laddstationer och alla andra som efterfrågar el ska få den anslutning som de efterfrågar i rimlig tid. Just nu står elnäten i en investeringspuckel, den största sedan förra stora utbyggnaden på 70-80-talet där elnäten byts ut av åldersskäl samtidigt som elsystemet behöver expandera. Ledtiderna för elnätsanslutningar är ofta långa på grund av utdragna tillståndsprocesser och ibland långa anslutningsköer. För ökad elnätskapacitet är de snabbaste åtgärderna de som ökar nyttjandet av det befintliga nätet. Men nya nät måste byggas i snabb takt.

Även om utbyggnadstakten av elproduktion har minskat kommer det som byggs i närtid att vara väderberoende elproduktion. Därför behövs systemstabiliserande åtgärder genomföras skyndsamt för att möjliggöra en ökad andel intermittent elproduktion i elsystemet. Svenska kraftnät spelar här en viktig proaktiv roll. Energiföretagen välkomnar det ökade fokus regeringen har lagt på systemfrågorna, och uppmuntrar regeringen och myndigheten att utnyttja alla till buds stående verktyg för att säkerställa ett robust och kostnadseffektivt elsystem.

För att accelerera klimatomställningen och elektrifieringen har Energiföretagen sammanställt de reformer vi vill se regeringen gå fram med snarast möjligt så att Sverige kan stärka konkurrenskraften, behålla företagen, jobben och säkra välfärdens finansiering.

Reform 2-10 är i hög grad utredda sedan tidigare och bör kunna genomföras eller initieras under mandatperioden.

Reformer under mandatperioden för elsystemets övergripande utveckling

1. Säkerställ att elsystemets utveckling går i takt med efterfrågan

För att klara av att fasa ut fossila bränslen och kraftigt expandera elsystemet på bara 20 år fram till 2045 behövs en högre grad av planering och styrning. Elsystemets utveckling behöver gå i takt med efterfrågan. Energiföretagen föreslår att regeringen bör initiera arbetet med att skapa processer och mekanismer för detta, vilket finns förslag till i Energiföretagens förslag till handlingsplan för klimatomställning och elektrifiering. Sådana processer och mekanismer syftar till att skapa förutsättningar för att kunna genomföra den kraftfulla fossilfria tillväxt av energi- och elsystemet som behövs i takt med behoven. En viktig del i detta är att politiken också kommer överens om att energipolitiken är av långsiktig natur och att den bör behandlas som sådan. Det behövs en stabilitet och förutsägbarhet inom energipolitiken samtidigt som den måste vara benägen att förändras om nya förutsättningar uppstår. För detta behövs en politisk struktur, alternativt en långsiktig förvaltningsprocess, som samlar en majoritet. Exempelvis som det klimatpolitiska ramverket, pensionsgruppen eller försvarsberedningen fungerar. Förslagsvis bör de ingående partierna komma överens om arbetssätt och övergripande styrning för arbetet. Politisk långsiktighet och stabilitet krävs även i utveckling av regelverk och myndighetsutövning. Helt väsentligt för omställningens hastighet är också att EU:s närings- och klimatpolitik behöver ligga fast, inte minst systemet för handel med utsläppsrätter (EU ETS).

Reformer under mandatperioden för mer elproduktion på kort sikt

2. Utveckla den svenska elmarknaden genom att förbereda för ökade incitament för ny elproduktion i takt med efterfrågan

Energiföretagen konstaterar att elmarknaden idag inte ger tillräckliga incitament för nödvändiga investeringar i elproduktion som långsiktigt behövs för att svara mot industrins och transportsektorns efterfrågan på el för att nå klimatmålen. Osäkerheter om elanvändningens utveckling, såväl i tid som volym innebär att någon form av bredare riskdelning kommer att krävas vid sidan av taktning. Det är därför positivt att staten har beslutat om riskdelning för ny kärnkraft. Staten har ett centralt ansvar för att detta kommer till stånd. Exempelvis skriver elmarknadsutredningen i sitt betänkande att det kan vara befogat att införa dubbelriktade differenskontrakt (CfD) för havsbaserad vindkraft för att möjliggöra investeringar i nya projekt om statsmakterna

finner det motiverat. Samtidigt är det centralt att statliga åtgärder också har ett brett politiskt stöd som sträcker sig över flera mandatperioder eftersom den politiska risken upplevs som det dominerande hindret för investeringar av flera aktörer. Med både ökade incitament och minskad politisk risk ökar möjligheterna för aktörer att realisera investeringar. Dock bör inte ökade incitament för ny elproduktion införas i rådande marknadsläge med ett stort överskott. Däremot bör de utredas så att de kan införas om och när det behövs i framtiden och då med noggrant beaktande av efterfrågans utveckling så att produktionen går i takt.

3. Reformera det kommunala vetot

Under 2024 var det endast ett landbaserat vindkraftsprojekt som beviljades tillstånd vilket är olyckligt eftersom landbaserad vindkraft är det snabbaste och billigaste enskilda kraftslaget som under en längre period har byggt på marknadsmässiga grunder. Energiföretagen kan konstatera att ett stort antal vindkraftsprojekt stoppas i sent skede av kommunala vetot. Det kommunala vetot i nuvarande utformning skapar en osäkerhet för såväl investerare som övriga aktörer. Ett beslut från kommunen behöver ligga fast under hela tillståndsprövningen. Energiföretagen efterfrågar förslag om ett reformerat veto i samband med regeringens kommande proposition om intäktsdelning.

4. Inför lokal ersättning till kommuner och närboende för landbaserad vindkraft

Energiföretagen ser att det är nödvändigt att utveckla system för lokala incitament där nyttan av etableringar också kan stanna lokalt, både för närboende och kommuner i likhet med vad som införts i våra grannländer. Det är därför positivt att lokal återföring motsvarande fastighetsskatten för vindkraft har införts i höstbudgeten och att regeringen nu arbetar med att utforma detaljerna för hur stödet ska fördelas, ett arbete som skyndsamt behöver

omsättas i praktiken. Det är därutöver positivt att regeringen ser över en möjlig intäktsdelning till de som bor nära vindkraft.

Förslag 3 och 4 förväntas leda till fler tillstånd för vindkraft eftersom lokalsamhällen får incitament att bejaka etableringar och öka engagemanget.

5. Riskdelning från staten behövs för att realisera potentialen inom havsbaserad vindkraft i takt med efterfrågan

Havsbaserad vindkraft är ett energislag som på en fem- till tioårsperiod har störst möjlighet att bidra till stor mängd producerad el. I samtliga länder där utbyggnad har skett finns utvecklade system för riskdelning. Kostnaden för att bygga havsbaserad vindkraft har ökat väsentligt de senaste åren på grund av att hög kostnadsutveckling för bland annat komponenter vida har överstigit inflationen. Därför behöver den havsbaserade vindkraften någon typ av riskdelning för att realiseras. Precis som för punkt 2 om riskdelning mer generellt, bör ett sådant system utredas och hållas i beredskap att nyttjas i framtiden men då med försiktighet och i takt med efterfrågans utveckling.

Elmarknadsutredningen föreslog i sitt betänkande att marginalkontrakt (CfD) tillsammans med auktioneringsförfarande med lokalisering är att föredra om staten vill stimulera utbyggnad.

Givet de långa ledtider som råder för anslutning till stamnätet behövs också ett större element av planering från samhället.

Handläggningstiderna för tillstånd rörande havsbaserad vindkraft är långa vilket ökar kostnaderna. Därför behöver regeringens egen prövning snabbas på.

6. Genomför Energimyndighetens fjärr- och kraftvärmestrategi

Fjärr- och kraftvärmen är avgörande för Sveriges energiförsörjning och avlastar elsystemet med nära 50 TWh årligen. Fjärrvärmen frigör kapacitet i elnäten och förbättrar effektbalansen genom att el inte används till uppvärmning. Det möjliggör att elen kan användas där den gör störst klimatnytta, i industri och transporter.

På senare år har fjärr- och kraftvärmen ställts inför stora utmaningar, med stor internationell konkurrens om biobränslen som i sin tur lett till stora kostnadsökningar och försämrad ekonomi. Det som står på spel med en utfasning av fjärr- och kraftvärmen är minskad elproduktion och effekt, där och när den behövs som mest, samt en sämre värmeberedskap för Sverige.

Därför är det viktigt att förslagen i Energimyndighetens fjärr- och kraftvärme-strategi genomförs eftersom de förbättrar förutsättningarna för investeringar i ny kraftvärmeproduktion. Det är helheten som är viktig för att få investeringsvilja. Grundförutsättningen för elproduktion via kraftvärmen ligger i fjärrvärmens villkor. Därför behövs flera olika åtgärder som syftar till att stärka fjärrvärmen i stort där även skattesystemet behöver ses över för att ge bättre omställningsvillkor. Bland annat behöver biooljeskatten slopas, energiskatten på el för elpannor och värmepumpar i fjärrvärmen temporärt sänkas och koldioxidbeskattningen samordnas med införandet av ETS2-systemet.

En avgörande del är också att få erforderligt betalt för de systemnyttor både fjärr- och kraftvärmen tillför elsystemet. För kraftvärmen specifikt, är det de två förslagen som syftar till att stärka intäkter från systemnyttor som kraftvärmen bidrar med som är viktiga i detta perspektiv. Det ena handlar om att ge Energimarknadsinspektionen (Ei) uppdrag att se över dagens nätnyttosättning utifrån samhällsekonomisk nytta och hänsyn till påverkan på investeringar i det egna nätet. Detta måste dock ske med beaktande av berört kundkollektiv och med ambitionen att några oskäligen kostnadsökningar inte uppstår som en konsekvens av översynen. Det andra om att ta fram riktlinjer gällande tjänster för hantering av överbelastning samt att målsätta ö-driftsförmågan i energiförsörjningssektorns förmågeplan (10-årsplanen) där lokal elproduktion genom kraftvärmen har en viktig roll att spela. Det är därför positivt att Klimat- och näringslivsdepartementet aviserat åtgärder inom ett fjärr- och kraftvärmepaket, . Energiföretagen välkomnar det hittills kommunicerade åtgärderna att högeffektiv kraftvärme ska ingå i Kraftlyftet och de nyligen aviserade uppdragen om att värdera och tydliggöra nyttan av fjärrvärmen för elsystemet och för att öka uttaget av GROT (grenar och toppar).

Reformer under mandatperioden för ökad elnätskapacitet på kort sikt

7. Säkerställ att elnätsföretagens investeringsplaner kan fortsätta bortom 2027

Elnätsföretagens investeringsplaner de närmaste åren prognostiseras till att öka med 60 procent för att möjliggöra omställning och elektrifiering. Denna utveckling är helt avhängig av att det finns långsiktiga, stabila och förutsägbara incitament för att investera i elnäten. Det innebär att bland annat kapitalkostnadsersättningen måste vara rimlig. Idag finns en ryckighet där förutsättningarna ändras vart fjärde år via intäktsregleringen. Detta i en period där elnäten är avgörande för att säkerställa att industriföretag, laddinfrastruktur och annan samhällsutveckling kan anslutas till elnäten och att överföringskapaciteten kan byggas ut för att möjliggöra att el kan distribueras till de delar av landet där den behövs som mest. 70-80 procent av alla stora anslutningar i elnäten sker inte i stamnätet utan i region- och lokalnäten.

Energiföretagen önskar även att incitamenten för flexibilitetslösningar i intäktsregleringen för elnätsföretagen stärks. Frågan finns med i Ei:s arbete inför kommande reglerperiod men än så länge är inget klart.

8. Tydliggör roller och ansvar i samband med kapacitetsbrist i elnätet

Det råder oklarhet kring vilken aktör som har ansvaret för att åtgärda bristande kapacitet i överliggande nät. Därför är det positivt att Elmarknads-

utredningens betänkande lämnade förslaget att Ei skyndsamt ska ges i uppdrag att i samråd med elnätsbranschen närmare utreda utformningen av en eventuell lagreglering av ansvaret för att åtgärda bristande kapacitet i överliggande nät.

En sådan tydlighet kommer att leda till snabbare åtgärder. Det är viktigt att regeringen skyndsamt går vidare och ger detta i uppdrag till Ei så att ellagens skrivningar om ansvar mellan de olika aktörerna förtydligas.

9. Klargöra förutsättningarna för elnätsföretagen att vara proaktiva och bygga på prognos

Med tanke på långa tillståndprocesser som medför att elnätsutbyggnad ofta tar längre tid än vad som efterfrågas av kunder, är proaktivitet en nyckelfaktor för att elektrifieringen ska hinnas med. För att undanröja tvivel om vad regelverket säger, och med beaktande av de investeringsnivåer vi ser framöver, bör förutsättningarna klargöras kring hur framåtblickande investeringar hanteras i intäktsregleringen för elnätsföretagen. Avgörande är huruvida även dessa investeringar tillåts ingå i den reglerade kapitalbasen. Detta görs genom att Ei för nästa reglerperiod tydliggör intäktsregleringen och syftar till att anslutningstiderna snabbas upp och att kapacitetsbristkostnader undviks. Ställningstagandet om att bygga på prognos, som Ei har publicerat, är inte tillräckligt för att klargöra förutsättningarna. Frågan behöver analyseras djupare av Ei.

10. Tydliggör förutsättningar för villkorade elnätsavtal för snabbare anslutning

Regelverket för tillämpning av villkorade nätanslutningar behöver förtydligas, så att den här typen av flexibilitetslösningar finns att tillgå även om marknadsbaserade alternativ inte finns att tillgå eller är kostnadseffektiva. Med en villkorad anslutning kan en kund nyttja ansluten effekt fullt ut så länge det finns kapacitet i elnätet. Vid behov, till exempel vid en eventuell driftstörning, kan elnätsägaren begära att kunden tillfälligt styr ned uttaget av effekt. Sådan flexibilitet hos kunden möjliggör tidigare anslutning av exempelvis laddstationer och industrier på platser där alternativet är att vänta många år på nätförstärkningar. Elmarknadsdirektivet har uppdaterats avseende "Flexible connection agreements" i samband med elmarknadsöversynen (EMD) och det gäller nu att regeringen verkar för att införlivandet i svensk rätt sker skyndsamt, vilket kan bidra till klarhet i frågan. Elmarknadsutredningen inser också betydelsen av villkorade avtal och har nyligen föreslagit ett antal välmotiverade utredningsuppdrag inom området för Energimarknadsinspektionen, vilket vi välkomnar.

Långsiktiga reformer, tydligt politiskt ledarskap och en brett förankrad näringspolitik behövs i närtid

Förutom dessa åtgärder som regeringen kan vidta här och nu för att efterfrågan ska kunna gå i takt med ny elproduktion finns det ett antal strukturella förändringar som måste till i närtid för att klara den stora omställning, elektrifiering och utbyggnad som behövs på längre sikt. Förändringarna syftar till att minska den politiska och regulatoriska risk som idag förhindrar en effektiv klimatomställning och elektrifiering.

- › **Det behövs ett stärkt** och tydligt politiskt ledarskap som står upp för klimatmålen och de reformer som krävs för att nå dit. Det behövs ett pedagogiskt grepp att förklara att omställningen behövs, att den i vissa delar kommer att kosta mer än det gör idag men att det blir betydligt billigare och mindre riskfyllt än att fortsätta som nu.
- › **Konflikterna om kraftslag** bidrar till en kortsiktig och ryckig energipolitik. Det är inte hållbart eftersom det ökar risken för investerare vilket leder till färre investeringar och därmed på sikt högre elpris allt annat lika. Elektrifieringen och därmed industrijobb, konkurrenskraft och välfärd behöver en utbyggnad av elsystemet som går i takt med efterfrågan. Vi efterfrågar en bred samsyn om vägen framåt.
- › **Kom överens om** att energipolitiken är av långsiktig natur och att den bör behandlas som sådan. Det behövs en stabilitet och förutsägbarhet inom energipolitiken samtidigt som den måste vara benägen att förändras om nya förutsättningar uppstår. För detta behövs en politisk struktur, alternativt en långsiktig förvaltningsprocess, som samlar en majoritet. Exempelvis som det klimatpolitiska ramverket, pensionsgruppen eller försvarsberedningen fungerar. Förslagsvis bör de ingående partierna komma överens om arbetssätt och övergripande styrning för arbetet. Politisk långsiktighet och stabilitet krävs även i utveckling av regelverk och myndighetsutövning.
- › **För att snabba på** och även minska riskerna i den strukturomvandling vi står i början av efterfrågar Energiföretagen en brett förankrad närings- och klimatpolitisk vision för Sverige. En sådan vision ger tydlighet kring taktning, styrning och planering för vad elsystemet ska leverera i dimensionerna volym, plats och tid. Frånvaron av tydlig vision ökar osäkerhet och risker, och därmed minskas lönsamheten i nya investeringar för både industrin och energibranschen.

